

Dana Kasperová: Československá obec učitel'ská v kontextu reformy vzdělávání učitelů (ŠVSP) a reformy školy. Praha: Academia 2018. 530 s. ISBN 987-80-200-2860-0.

V roku 2018, kedy sme si pripomenuli 100. výročie vzniku medzivojnovovej Československej republiky vyšla rozsahom obsiahla monografia českej historičky dejín školstva a pedagogiky doc. Dany Kasperovej, PhD. Nová republika mala veľkorysé plány, ale zmeny si vyžadovali dôkladnú diskusiu a prípravu. V oblasti školstva rezonovala predovšetkým unifikácia školského systému, celkovej reformy školy a reformy akademickej prípravy budúcich učiteľov. Významným činiteľom, ktorý do celospoločenského pedagogického diskurzu zasahoval boli samotní učitelia, nielen univerzitní profesori, ale aj učitelia národných škôl, ktorí sa združovali v rôznych učiteľských spolkoch.

Téme učiteľských spolkov a organizácií sa doteraz venovalo viacero autorov, predovšetkým v kontexte národnej emancipácie a potreby profesionálnej prípravy učiteľov na prelome 19. a 20. storočia. Českých autorov je samozrejme viac, veď aj diskusia na túto tému bola v prostredí českých učiteľov v spomínanom období intenzívnejšia, ale to súvisí s politicko – spoločenskou situáciou, ktorá bola na území dnešného Slovenska v období monarchie. Z českých autorov, ktorí analyzovali české učiteľské spolky a ich snahy spomeňme aspoň V. Krejčího, Z. Veselú, R. Váňovú, J. Koťu, K. Rýdla a i, zo slovenských sa tejto problematike venovali, Š. Milo, E. Kratochvílová, S. Kompoltová, J. Štulrajterová

V období medzivojnovovej republiky predstavuje problematika učiteľských spolkov dôležitú súčasť pedagogickej diskusie, či už v odbornej polemike o vývoji pedagogiky ako vedy, ale aj v pokračujúcom úsilí o školskú reformu a reformu učiteľského vzdelávania. Učiteľské spolky ako stavovské organizácie pomáhali rozvíjať a rozširovať hlavné body pedagogického dialógu medzi svojimi členmi.

Československá obec učitel'ská (ČOU) bola jedna z najvýznamnejších učiteľských organizácií, všeučitel'ská organizácia v boji učiteľstva za jeho stavovské záujmy. Práca D. Kasperová prináša na dôkladnom archívnom výskume detailnú analýzu jej činnosti, programu, hlavných cieľov, úspechov, ale i neúspechov.

ČOU svoj program prezentovala, rozvíjala, vysvetľovala a obhajovala na stránkach spolkového *Časopisu Československé obce učitel'ské*. Práve časopis je významným primárnym prameňom a základňou, na ktorej možno rekonštruovať vývoj tohto učiteľského spolku, analýzu vtedajšej odbornej pedagogickej diskusie o reforme školy a reforme vzdelávania učiteľov.

Monografia je koncipovaná do piatich rozsiahlych kapitol. V úvodnej časti práce autorka prezentuje stav bádania, aktuálnu spracovanosť nastolenej problematiky, dostupnú literatúru a základnú orientáciu v pramenných dokumentoch v príslušných archívoch a metodologické východiská práce.

V prvej kapitole predstavuje ČOU ako významnú spolkovú organizáciu učiteľstva v medzivojnovnej ČSR od jej počiatkov až po zánik v období protektorátu. Prináša širší historický kontext učiteľských zjazdov a vytvárania učiteľského programu v poslednej tretine 19. storočia, ktoré inšpirovali a ovplyvnili aj zjednocovacie snahy učiteľskej obce po roku 1918. Na s. 69 prináša prehľad učiteľských spolkov v celej ČSR, azda pre iný stanovený cieľ sa im nevenuje podrobne. V jednom odseku stručne prináša informácie aj o slovenských učiteľoch, ktorých reprezentoval Zväz slovenských učiteľov. Túto problematiku spracoval Š. Milo, ktorého útlá knižka *Slovenský učiteľ* v rokoch prvej ČSR (1995) prináša pohľad na slovenské učiteľské spolky a bol by pre autorku cenným zdrojom v rozšírení skúmanej témy. Ale ako som uviedla vyššie, nosnou témou je analýza ČOU a nebol to autorkin zámer. Táto kapitola predstavuje aj významných predstaviteľov a funkcionárov spolku, ktorí mu vtačili osobitú pečať. V kapitole prináša aj načrtnuté a diskutované spory, ktoré viedla ČOU s ďalším spolkom Svazem učiteľstva československého.

Druhá kapitola je rozsahom v porovnaní s ostatnými najmenšia, ale na informácie cenná. Rieši ČOU vo vzťahu k platovým podmienkam učiteľstva v súvislosti so zjazdov učiteľstva i reparačného zákona. Jedným zo záujmov stavovskej organizácie bola aj platová otázka učiteľov. Aj tu sa po rôznych nezhodách a názorovom rozchode s politickou reprezentáciou štátu ukázalo, že v presadzovaní svojich požiadaviek sa učitelia spoliehali len na vlastné sily.

V tretej kapitole analyzuje autorka snahy učiteľských spolkov o presadenie vysokoškolského vzdelávania budúcich učiteľov a predstavuje požiadavky ČOU na reformu vysokoškolského vzdelávania prezentované v rámci tzv. pedagogických týždňov, ktoré sa stali akousi tribúnou šírenia nových reformných myšlienok. Otázka vysokoškolskej prípravy učiteľov bola dominantným bodom pedagogickej diskusie počas trvania 1. ČSR. Napriek všetkej iniciatíve sa túto požiadavku podarilo uplatniť len čiastočne na Škole vysokých štúdií pedagogických v Prahe a Brne, ktorých existenciu, vznik, vývoj, činnosť a kurzy predstavuje autorka v rozsiahlej štvrtej kapitole. Aj tu sa ukazuje, že české učiteľstvo a českí profesori boli v realizácii svojich požiadaviek oveľa ďalej. Na s. 296 prináša autorka návrh na zriadenie ŠVSP v Bratislave v roku 1937, ktorá svoju činnosť vzhľadom na politickú situáciu vôbec nezačala.

V poslednej piatej kapitole, najrozsiahlejšej a z pohľadu atraktívnosti pre mňa najzaujímavejšej, prináša autorka problematiku školskej reformy

v medzivojnovej ČSR. Bola ústrednou témou školskej politiky, pedagogického diskurzu vysokoškolských profesorov pedagogiky i požiadaviek, ktoré deklarovali učiteľské organizácie a spolky. Hoci česká historiografia venovala rekonštrukcii východísk reformy v medzivojnovom období značnú pozornosť, D. Kasperová predstavuje školsko-politický kontext reformy, reflexiu reformných požiadaviek na stránkach Časopisu Československej obci učiteľskej, výsledky zahraničných študijných ciest – návštevy viedenských, nemeckých a švajčiarskych pokusných škôl, ktoré sa stali inšpiráciou pre vtedajšiu reformu školy, organizovanie a výsledky stretnutí počas pedagogických týždňov, ministerstvom školstva organizovanú anketu o novej organizácii školstva alebo aktivity *Školy vysokých studií pedagogických a Ústavu pro experimentální pedagogiku a psychologii* v Prahe, sociálnu a zdravotnú starostlivosť na školách, Příhodovskú reformu a pod.

Monografia prináša rekonštrukciu vývoja a činnosti ČOU – významnej, centrálnej učiteľskej organizácie. Práce nie je štruktúrovaná chronologicky, ale tematicky, pričom nosné témy sú, ako sme vyššie naznačili, samotný spolok Československej obce učiteľskej a jej vzťah ku školskej reforme a k reforme učiteľského vzdelávania. Analyzuje tak viac vrstiev medzivojnovej pedagogickej diskusie.

Zo slovenských autorov, ktorí sa danej problematike parciálne venovali možno okrem Š. Milu spomenúť ešte E. Kratochvílovú, ktorá analyzovala Sborník Spolku profesorov Slovákov (1995), S. Kompoltová (1995, 2018), J. Štulrajterová (2012) Učiteľské organizácie na Slovensku počas prvej Československej republiky alebo B. Kudláčová (2016) Učiteľské organizácie ako priestor na pedagogickú diskusiu.

Text publikácie, hoci je vedecký, je zrozumiteľný nielen pre odborne zainteresovaného čitateľa a prináša plastický obraz učiteľskej problematiky vo viacerých zaujímavých rovinách.

Janka Medveďová
Katedra pedagogiky a andragogiky
Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava